

Використані джерела:

1. Ривман Д. В. Криминальна виктимологія / Д. В. Ривман. – СПб. : Питер, 2002. – 304 с.
2. Правова психологія : навчальний посібник. – Х. : Основа, 1996. – 184 с.
3. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах: тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 року. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. – 144 с.
4. Закон України "Про освіту" Закон України від 23.05.1991 р. № 1060 – XII // Бюлетень законодавства та юридичної практики України. – 1999. – № 9. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – С. 13-31.
5. Рыбальская В. Я. О виктимологической направленности профилактики преступности несовершеннолетних / В. Я. Рыбальская // Виктимология и профилактика правонарушений. – М., 1979. – С. 68-69.

Косенко С. С. Виктимологические аспекты индивидуальной профилактики относительно несовершеннолетних потерпевших от половых преступлений

Изучая поведение несовершеннолетних потерпевших от половых преступлений мы пытаемся найти специфические закономерности и предоставить необходимые рекомендации, направленные на снижение особенностей и роли виктимности.

Рассмотрено две группы несовершеннолетних потерпевших от половых преступлений и соответственно к каждой из них предоставлено рекомендации, которые помогут избежать виктимогенной ситуации.

Повышение виктимологической культуры общества, развитие виктимологического мышления позволяет каждому человеку самостоятельно разрабатывать достаточно эффективные способы защиты от преступников.

Ключевые слова: *виктимность, несовершеннолетние потерпевшие, половые преступления, воспитание, индивидуальная профилактика.*

Kosenko S. Victimological aspects of individual prevention relatively minor victims of sex crimes.

Studying the behavior of juvenile victim of sexual crimes, we try to find specific patterns and to provide recommendations aimed at reducing features and the role of victimization.

Considered two groups of juvenile victims of sexual crimes and thus to each of them provided recommendations that will help to avoid victimizing situation.

Increase victimological culture society, development victimological thinking allows each person to develop efficient ways to protect against criminals.

Keywords: *victimization, juvenile victims, sex crimes, education, individual prevention.*

УДК 351.862.22

Кулакова Н. В.
Національна академія внутрішніх справ

**ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ
НА ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

В статті досліджуються причини та умови злочинів, що посягають на об'єкти культурної спадщини; проаналізовано тенденції злочинів та проблеми охорони об'єктів культурної спадщини в Україні; аналізується законодавство, яким передбачається та гарантується охорона культурної спадщини.

Ключові слова: *культурне надбання, культурна спадщина, культурні цінності, охорона культурної спадщини, об'єкти охорони культурної спадщини, причини та умови злочинів.*

Охорона культурної спадщини є глобальною проблемою, вирішення якої здійснюється за допомогою правових, організаційно-управлінських заходів, що передбачені нормами вітчизняного законодавства та міжнародними документами.

Проблемі охорони культурної спадщини неодноразово приділялася увага у юридичній науці, причому досліджувалися різноманітні аспекти цього правового інституту в залежності від галузі права. Особливості цивільно-правової охорони культурної спадщини вивчалися О. П. Сергеевим, С. Г. Долговим, А. П. Фоковим, М. В. Васильєвим, І. В. Савельєвим, міжнародно-правовий захист культурних цінностей досліджувався у працях В. І. Акуленко, М. М. Богуславського, Р. Б. Булатова, Л. М. Галенської, В. В. Максимова, О. І. Мельничук, Н. В. Михайлової, С. Н. Молчанова, Л. Прессуйр (Франція), І. Сейдел-Хохенвелдерн (Австрія), адміністративно-управлінські аспекти охорони пам'яток культури розкриті в працях А. М. Артюняна, Н. Д. Бобоедовой, В. Я. Настюк та ін., кримінально-правова охорона була досліджена в роботах Л. Р. Клебанова та ін., а особливості розслідування злочинів, що посягають на культурну спадщину вивчали Т. Г. Каткова, Т. В. Каткова та інші.

В останні роки проблемі охорони культурної спадщини неодноразово приділялася увага, але аналіз ефективності запобіжної діяльності, спрямованої на охорону об'єктів культурної спадщини як комплексне дослідження не було проведено.

Сьогодні в умовах глобалізації проблема охорони об'єктів культурної спадщини набуває все більшого значення. Збереження культурної спадщини та недопущення її незаконного вивозу з країни стала особливо актуальна у зв'язку сучасними процесами, оскільки об'єкти культурної спадщини та культурні цінності все частіше втягуються у торговий обіг. Комплексне розв'язання проблеми охорони об'єктів охорони культурної спадщини можливе при аналізі детермінант злочинів, і на їх основі визначення шляхів та засобів запобігання. Завданням статті є розкриття змісту детермінанти, злочинів що посягають на об'єкти культурної спадщини.

Проблема детермінації злочинності – центральна і чи не найскладніша з усіх, її важливість обумовлюється тим, що, в разі розкриття чинників, які обумовлюють вчинення злочину з'явиться можливість розробити та застосувати ефективні запобіжні заходи. Філософський детермінізм фіксує різноманітні форми взаємозв'язку та взаємовідносин явищ об'єктивної реальності, всі вони реалізуються через систему таких філософських детерміністичних категорій, як необхідність та випадковість, можливість, дійсність, закономірність, причинність та ін. Методологічна природа принципу детермінізму проявляється в тому, що він є не тільки філософським вченням, але й конкретно-науковим нормативом опису та пояснення універсальної взаємодії закономірного зв'язку та обумовленості розвитку й функціонування певним чином системно-організованих об'єктів у процесі їх взаємодії. Кожний конкретний злочин викликається не одною ізольованою причиною, а сукупністю чинників, які діяли у різний час та в різних умовах. Але при усій складності взаємодії цих факторів їх можна певним чином класифікувати, виділити основні, вирішальні.

За даними МВС України за 2001–2012 рр. було вчинено більше трьох тисяч злочинів, пов'язаних з викраденням антикваріату, творів мистецтва, з яких майже половину розкрито, а протягом 2013 р. всього посягань на художні, історичні та інші культурні цінності було вчинено – 36 кримінальних правопорушень, серед них

найбільшу частину складають діяння, що були вчинені у квартирах і приватних будинках – 32, а за чотири місяці 2014 р. – 65, з них 55 у квартирах і приватних будинках, завдана шкода складає – 70184 тис. гр., а протягом одинадцяти місяців поточного року було зареєстровано посягань на об'єкти культурної спадщини, а саме: незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (ст. 298) – 42, [3].

Об'єктом посягання є предмети фалеристики, медальєрики, геральдики, образотворчого мистецтва, архітектурні пам'ятки. Злочинці виявляють інтерес до друкованих видань, предметів релігійних культів, архівних документів, музичних інструментів. До Каталогу викрадених культурних цінностей з державних музеїв та приватних колекцій потрапило більше 1000 предметів (Каталог був складений на базі матеріалів, що надані МВС, Міністерством культури, а також регіональними управліннями культури) [4, 4].

Тільки на сьогоднішній день у базі Генерального секретаріату Інтерполу зберігається інформація про близько 40 мільйонів викрадених документів, серед яких 173 об'єкти, які є предметами культурної спадщини України і оголошено в міжнародний розшук майже 900 осіб, які їх вчинили [5].

Кількість крадіжок з приватних та державних колекцій з кожним роком збільшується приблизно на 9,0%. Рівень розкриття у цій сфері, за даними відповідного відділу Інтерполу, не перевищує 3,0%. Науково-дослідний інститут “Системи статистики культури ЮНЕСКО” (ССК ЮНЕСКО. Монреаль. Канада¹) у доповіді 2010 року вимушений був визнати, що відсутній у будь-якій країні світу Єдиний реєстр т.з. бази даних культурних цінностей (усіх форм власності приватної, державної, громадської) можна казати лише про констатацію правопорушень, але не про створення механізмів недопущення таких дій [6].

Злочини, що посягають на об'єкти культурної спадщини характеризуються високим рівнем латентності. Більша частина крадіжок таких предметів вчиняється з приватного володіння (до 80,0%), біля 1,0% з місць відправлення релігійного культу і ікони як предмет посягань складають до 70,0% від всіх викрадених предметів. Більша частина крадіжок об'єктів культурної спадщини вчиняється при безпосередній участі осіб, що мають до них доступ: робітники бібліотек, реставраційних майстерень, співробітники музеїв. В якості запобіжних заходів сьогодні необхідно створити єдину базу даних про осіб, засуджених за вчинення злочинів предметом яких є об'єкти культурної спадщини.

Специфіка детермінації злочинів, що посягають на об'єкти культурної спадщини міститься у їх взаємній обумовленості. На характер цього зв'язку здійснює опосередкований або безпосередній вплив численні та різноманітні сфери державного та суспільного життя, їх стан, спрямованість, зміст, ступінь впливу на суспільство. Серед них особливу роль відіграють у сфері реалізації державної політики щодо охорону культурного надбання.

Законом України “Про культуру” визначено правові засади діяльності та

¹ Система статистики культури ЮНЕСКО 2009 р. (ССК-2009) – результат спільної праці Інституту статистики ЮНЕСКО (ІСЮ) і Сектору культури ЮНЕСКО. Ця система створена на основі ССК – 1986, перероблена версія методології статистики культури ЮНЕСКО врахувала новітні концепції, що сформувалися у цій сфері після 1986 року, враховуючи новітні технології.

регулювання суспільних відносини, що пов'язані із збереженням культурної спадщини та культурних цінностей. Також цим Законом передбачено використання терміну національне культурне надбання, під яким розуміється – сукупність унікальних культурних цінностей, об'єктів культурної спадщини, що мають виняткове історичне значення для формування культурного простору України [1].

Критерії визначення культурної спадщини і культурних цінностей відрізняються фізичними відмінностями об'єктів. Але не зважаючи на застосування різних понять в нормативно-правових документах у сфері охорони культурного надбання нашої держави, основним завданням цих законів є система заходів їх охорони. Метою нормативно-правового забезпечення охорони культурної спадщини є захист і збереження культурного надбання як основи національної культури [2].

Також необхідно звернути увагу на одну з обов'язкових ознак, що характеризує об'єкти культурної спадщини, їх високу матеріальну вартість. Об'єкти культурної спадщини, будучи особливо значущими для суспільства, як результати матеріальної та інтелектуальної праці, разом з тим розглядаються як майно. Вони володіють вираженими у грошовій характеристиці вартісними властивостями і можуть виступати об'єктом купівлі-продажу, знаходитися у власності, користуванні, розпорядженні фізичний або юридичних осіб, держави. Таким чином об'єкти культурної спадщини мають статус майна. Але, незважаючи на таку їх властивість, ця ознака не може вважатися їх змістовною характеристикою, вона є похідною, оскільки це обумовлено їх підвищеною суспільною значимістю, унікальністю з точки зору історії, мистецтва, архітектури.

Чинне кримінальне законодавство не має систематизованого підходу до злочинів, що посягають на культурне надбання. Норми, що передбачають відповідальність за посягання на об'єкти культурної спадщини та культурні цінності передбачені різними Розділами Особливої частини КК України. Крім цього, існує проблема точного визначення в законі суттєвих властивостей та юридичних ознак, що характеризують об'єкти культурної спадщини, як предмети злочинів. Актуальність даної проблематики обґрунтовується тим, що характеризуючи об'єкти культурної спадщини та культурних цінностей ознаки виступають в якості об'єктивної складової підстави кримінальної відповідальності у комплексі з іншими ознаками складів злочинів, що вчиняються по відношенню культурної спадщини. Це обумовлено такими факторами: 1) законодавець у чинному кримінальному законі для визначення практично тих самих предметів злочинів користується різною термінологією не розкриваючи в кримінально-правових нормах зміст того або іншого поняття; 2) при застосуванні опису предметів злочинних посягань, що вчиняються по відношенню до культурних цінностей, законодавець використовує наступне формулювання: у ч.1 ст.201 КК України “культурні цінності, під якими розуміється об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України”; ст. 298 КК України “об'єкти археологічної спадщини, об'єкти культурної спадщини”; ст. 298-1 КК України “документи чи унікальні документи” [8]. Тому сьогодні склалася ситуація використання різноманітних понять при забезпеченні режиму кримінально-правової охорони об'єктів культурної спадщини. Подолання такої проблеми має виключне значення, як з позиції юридичної науки, так і з точки

зору правозастосовної практики .

Кримінальне законодавство на жаль сьогодні не виконує свого призначення, що призвело до нездатності законодавчої, виконавчої та судової влади встановити і підтримувати правовий порядок у сфері охорони культурного надбання. Сьогодні сформувалася кримінальна структура, для якої керівництво та управління злочинним середовищем стало над прибутковою та безпечною сферою діяльності. Вчинення злочинів організованою злочинністю у сфері культурної спадщини є достатньо нове суспільно небезпечне діяння, яке не контролюється діючим законодавством і не вкладається в традиційні кримінально-правові схеми. Наявність таких структур – доказ слабого національного контролю за діяльністю організованої злочинності, його відставання від інтенсивного зростання злочинності у сфері культурної спадщини є результат інерції усвідомлення суспільно-небезпечних діянь, чим скористалися швидко реагуючі на всі зміни організовані злочинні групи.

За даними спеціалістів, є можливість казати не про непрофесіоналізм окремих музейних робітників, до яких належить і директора провідних національних музеїв, які скоріше умисно, ніж з необережності, сприяють виданню дозволів на вивіз з країни унікальних предметів культурної спадщини. Так, відомий факт, коли громадянин США надав для митного оформлення документи на вивезення з України колекції творів мистецтва загальною масою більше 740 кг., серед яких були 367 ікон, які за висновком експерта не мали ніякої культурної цінності, що не відповідало дійсності [6]. Експерти оцінили вартість колекції, що намагалися вивезти в 285 тис. долл. Також митники не дали вивезти унікальну колекцію культурних цінностей, до якої крім творів живопису та дорогоцінних каменів, належало 115 ікон XVII–XVIII століть. Вартість колекції складала півмільйона доларів.

Додаткова експертиза, що була проведена спеціалістами Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, встановила, що більшість ікон необхідно розглядати як тематичну колекцію XVII–XX століть, що є цінністю для музейного фонду та заборонена до вивозу з України. За даними Державної митної служби України, не виключено, що окремі експонати були викрадені з храмів Чорнобильської зони.

За даними спеціалістів кількість іноземців, що вчиняють зазначені злочини відповідає кількості осіб, що є громадянами України. Позаминулого року були порушені кримінальні справи проти 190 осіб, з яких 69 іноземці (36,3%), і минулого – проти 225, з них 81 іноземець (36,0%).

У більшості випадків посягання на об'єкти культурної спадщини відбувається з метою їх вивозу за межі країни в Західну Європу, США, Японію, Китай, де вже тривалий час діє багатомільярдний ринок культурних цінностей (“арт-ринок”). Наприклад, серед предметів контрабанди культурні цінності займають провідне місце, чим більша цінність того або іншого викладеного предмету, тим більша вірогідність його вивозу закордон. Нажаль, у вітчизняному законодавстві не враховано, що контрабанда культурних цінностей має організований характер. Безпосередніми виконавцями є особи, звільнені від митного контролю. Також відсутня норма щодо відповідальності за дії, пов'язані з неповерненням предметів культурного надбання на територію України, а саме це не відображає рільної небезпеки та реального розповсюдження таких дій. Питання боротьби зі злочинними посяганнями

розглядаються розрізнено – окремо знищення, пошкодження або контрабанда. Але це не дозволяє боротися з організованою злочинністю в даній сфері, виявляти всі злочинні взаємозв'язки: замовник злочину – особи, що вчинили розкрадання або викрадення – перевезення об'єктів культурної спадщини за межі країни – покупець. Саме це спрямовує зусилля правоохоронних органів на боротьбу зі злочинцями-одинаками. Але на міжнародному рівні, ще у 1970 р. Конвенцією ЮНЕСКО “Про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввозу, вивозу та передачі права власності на культурні цінності” було запропоновано комплекс заходів щодо запобігання вчинення злочинних посягань на об'єкти культурної спадщини організованою злочинністю [7]. Діючи міжнародно-правові акти по захисту культурних цінностей, безсумнівно володіють значним потенціалом, особливо при розробці системи запобіжних заходів, спрямованих на захист об'єктів культурної спадщини.

Комплексне розв'язання проблеми забезпечення кримінально-правової охорони культурної спадщини та культурних цінностей можливе при уніфікації законодавства різних країн, на основі якого буде здійснюватися боротьба з організованою злочинністю. Небезпека, що лежить в основі існування та діяльності організованої злочинності, визнається ООН та іншими міжнародними державами. ООН та Інтерпол намагаються об'єктивізувати дане явище, виявити тенденції його розвитку, розробити найбільш ефективні заходи єдиного контролю.

Забезпечення охорони культурної спадщини та культурних цінностей можливе при ефективній реалізації державної політики у сфері запобігання шляхом розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на усунення причин та умов вчинення протиправних діянь, а також налагодження дієвої співпраці правоохоронних органів та Міністерства культури України, діяльність яких повинна бути спрямована на розробку конкретних заходів, підвищення ефективності запобіжних заходів.

Використані джерела:

1. Закон України “Про культуру” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
2. Закон України “Про охорону культурної спадщини” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
3. Данні Управління статистичної інформації та аналізу Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/>.
4. Каткова Т. Г., Каткова Т. В. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із посяганнями на культурну спадщину / Т. Г. Каткова, Т. В. Каткова. –Х. : Право, 2011. – С. 4. – 240 с.
5. Неволя В. Співпраці України з ІНТЕРПОЛОМ виповнилося 20 років / В. Неволя // Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/831142;jsessionid=7F04E301C7982F048EA9C49587BF5208>
6. Тамойкин М. Матеріальна культура в небезпеці / М. Тамойкин // Офіційний веб-сайт “Еженедельник 2000” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news2000.com.ua/2000/aspekty/art/80818>.
7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789/print1390245714693219.
8. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

Кулакова Н. В. Причины и условия преступлений, которые посягают на объекты культурного наследия

В статье исследуются причины и условия преступлений, которые посягают на объекты культурного наследия; анализируются тенденции преступлений и законодательство, регулирующие и гарантирующее охрану культурного наследия и культурных ценностей.

Ключевые слова: международный опыт, культурное наследие, культурные ценности, охрана культурного наследия, объекты охраны культурного наследия, причины и условия преступлений.

Kulakova N. V. The causes and conditions of crimes, which are infringe on cultural heritage objects

This article is about the causes and conditions of crimes, which are infringe on cultural heritage objects; analyses legislation, which provides and guarantees the right on protection of cultural heritage.

Keywords: international experience, cultural heritage, cultural values, cultural heritage protection, subjects of cultural heritage protection, the causes and conditions of crimes.

УДК 343.915

Заросинський Ю. Л.
Національна академія внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ВІКУ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ЗЛОЧИНИ

В статті досліджується особи неповнолітнього віку, що вчиняють злочини. Проаналізовано особливості мотивації поведінки неповнолітнього, що обумовлює вчинення ним злочинів.

Ключові слова: неповнолітні, злочинність неповнолітніх, рівень, динаміка, структура злочинів, що вчиняються неповнолітніми, детермінація злочинності неповнолітніх, запобігання злочинності.

Ефективність запобігання злочинам можливо лише у тому випадку, якщо увага буде сконцентрована на особі злочинця, оскільки саме особа є носієм причин їх вчинення. Особа злочинця – основний та важливий елемент всього механізму злочинної поведінки. Ті особливості, що породжують таку поведінку, повинні бути безпосереднім об'єктом запобіжного впливу. Тому проблема особи злочинця належить до числа основних і, разом з тим, складних проблем.

Вивчення злочинності неповнолітніх неодноразово приділялася увага у юридичній науці, причому досліджувалися різноманітні аспекти цього правового інституту в залежності від галузі права. В працях таких вчених, як Т. С. Барило, М. І. Ветров, А. І. Долгова, А. П. Закалюк, К. Є. Ігошев, Т. Л. Кальченко, Н. В. Кулакова, О. М. Костенко, М. В. Костицький, І. П. Лановенко, Ф. А. Лопушанський, П. П. Михайленко, А. Й. Міллер, Г. М. Мінковський, А. Р. Ратинов, А. І. Селецький, С. А. Тарарухін, Т. А. Третьякова, А. П. Тузов, І. К. Туркевич та ін. досліджувалася поведінка неповнолітніх та запобігання їй.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Особливості злочинів, що вчиняються неповнолітніми обумовлені специфікою правового та фактичного становища їх, як вікової групи населення, що найбільш гостро відчуває формуючий